

Парфентьева И. П., Кривая В. С. Психологические аспекты подготовки будущего учителя музыкального искусства к публичным выступлениям

В статье обосновано психологические аспекты подготовки будущего учителя музыкального искусства к публичным выступлениям. Рассмотрено понятие сольного публичного выступления. Проанализировано понятие дефиниции «стресс» в процессе публичного выступления. Выделены важнейшие особенности протекания у музыканта-исполнителя стрессового состояния в фазовом характере. Рассмотрено влияние эмоциональной сферы на протекание музыкально-исполнительского процесса. Выявлено, что основой успешной профессиональной деятельности является эффективная саморегуляция, которая определяется как индивидуальная психологическая составляющая личности и является свойством эмоциональной устойчивости.

Ключевые слова: публичное выступление, профессиональная деятельность, будущий учитель музыкального искусства, стресс, эмоциональная устойчивость, саморегуляция.

Parfentjeva I., Kryva V. Psychological aspects of preparing the future teacher of music art to a public performance

The article substantiates the psychological aspects of preparing a future teacher of musical art for public speaking. The notion of solo public performance is considered. The concept of the definition of «stress» for the public speaking process is analyzed. The most important features of the flow of a stress-stricken musician in the phase character are highlighted. The influence of the emotional sphere on the course of the musical-performing process is considered. It is revealed that the basis of successful professional activity is effective self-regulation, which is defined as an individual psychological component of the individual and is a property of emotional stability. It is revealed that during the public performance of a musical work, the process of creative self-expression requires emotional and physical endurance, maximum concentration of mental energy, and especially the mobilization of mental, physical and intellectual resources. It is in the conditions of high psychological stress that arises during concert performances, the emotional stability of instrumental musicians forms the basis of their performing skill. In connection with this further study requires the factors and structural components that determine the formation and development of the assurance of the future teacher of musical art during public speaking.

Key words: public performance, professional activity, future teacher of musical art, stress, emotional stability, self-regulation.

Стаття надійшла до редколегії 08.12.2017

УДК 372.878

Ірина ПАРФЕНТЬЄВА

доктор філософії в галузі освіти, доцент кафедри музичного мистецтва
Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: innagek68@gmail.com

Катерина МАТВІЙЧУК

магістранта кафедри музичного мистецтва
Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: katunia.matviychuk@gmail.com

**АНАЛІЗ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

У статті розглядаються ступені професійної підготовки фахівця за відповідними рівнями, аналізуються складові професійної та професійно-предметної компетентностей вчителя музичного мистецтва з огляду на компетентнісний підхід. Досліджуються компетенції, які входять до професійно-предметної компетентності вчителя музичного мистецтва.

Ключові слова: компетенція, компетентність, майбутній вчитель музичного мистецтва, професійна компетентність, компетентнісний підхід.

Педагогічна освіта на сьогодні акцентує увагу на підготовці фахівців відповідного рівня та профілю, які є конкурентноспроможні, компетентні та відповідальні, мають професійну кваліфікацію та здатні до професійного самовдосконалення,

соціально та професійно мобільні, що є гарантом ефективності в роботі за фахом на рівні світового стандарту. Компетентність випускника закладу вищої освіти розкривається за допомогою ряду чинників, бо компетентності постають певним

індикатором готовності випускника до певної професійної діяльності та активної ролі у суспільному житті. На сучасному етапі модернізації мистецької освіти відбувається активне упровадження компетентнісного підходу до змісту та процесу організації естетично-художнього процесу в закладах загальної освіти. Спираючись на це, потреба в підвищенні предметно-професійної компетентності майбутніх вчителів музичного мистецтва є гостро актуальною. Дослідження педагогічної проблеми професійної компетентності фахівця стало досить актуальним протягом останніх десятиліть. На різних етапах розвитку педагогічного знання вчені розглядали особистісні та професійні якості педагога, рівень розвитку здібностей і умінь, було визначено сутність здійснюваних видів діяльності. Загалом на кожному історичному етапі розвитку соціуму було виявлено ряд вимог, що визначали призначення і функції вчителя як особистості і професіонала. Специфічним у музично-педагогічній діяльності є синтез педагогічної творчості, що обумовлена безперервним творчим пошуком та вмінням оперативно знаходити рішення в умовах варіативності навчально-виховного процесу, та художньої творчості, що є наслідком творчої природи самого мистецтва. У зв'язку з цим, основною характеристикою професійної компетентності вчителя музичного мистецтва треба вважати художньо-педагогічну творчість, яка реалізується за умов наявності художньо-педагогічного завдання, спирається на базові закони і основні функції творчості та включає в себе художньо-педагогічну імпровізацію.

Компетентність та пов'язане з ним поняття «компетенція» прийнято використовувати для оцінки професійної придатності фахівця, але їх визначення в педагогіці не є однозначним. У дослідженнях Л. С. Виготського, С. Л. Рубінштейна ми бачимо, що розвиток професіоналізму включає в себе формування складних психічних систем регуляції соціальної поведінки особистості, які є властивими для представників певної професії, накопичення професійного досвіду та формування здатності до подальшого його поглиблення і розвитку. Питання професійної придатності, а саме – формування професійної компетентності та її основ цікавили багатьох психологів (О. І. Деза, С. І. Белова, В. І. Байденко, А. А. Вербицького тощо). Їх дослідження довели, що компетенції закладаються з народженням дитини і визначаються нейродинамічними якостями особистості, та завдяки високому ступеню мотивації успіху в певній діяльності можуть досягати навіть «професійно непридатні» люди з точки зору їх комплекції або швидкості нейродинамічних реак-

цій. Тобто, під професійною компетентністю ми можемо розуміти професіоналізм особистості як сукупність його теоретичного і практичного досвіду в означеній сфері. При цьому слід зауважити, що компетенція – це наявність здібностей до реалізації діяльності та ступінь розвитку даних здібностей. Цікавими є погляди західних психологів на питання професійної компетенції: Ф. Парсон (один з основоположників диференційно-діагностичного напрямку в психології) вважає, що кожна людина за своїми професійними здібностями придатна до виконання лише однієї професії.

Метою даної статті є аналіз складових професійної компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Професійна підготовка фахівця будь-якої галузі, орієнтуючись на вимоги компетентнісного підходу має наступні ступені, що розглядаються нами від загального до конкретного (рис. 1):

- ключовий рівень (ключова професійна компетентність) розвивається на основі вже сформульованих ключових компетенцій випускника закладу вищої освіти, тобто майбутнього фахівця;
- базовий рівень (базова професійна компетентність) будується на основі ключової професійної компетентності;
- спеціальний рівень (спеціально-професійна компетентність) – складається з двох галузей: спеціальних компетентностей та вузько спеціалізованих компетентностей, за її основу береться добре розвинена базова компетентність, вона характеризує 842втономізаці діяльності фахівця певного профілю.

Музичне мистецтво вимагає від вчителя добре розвинену виконавську техніку, художньо-виконавські навички, що є запорукою їх неперервного розвитку та вдосконалення. Виконавська майстерність вчителя музичного мистецтва розвивається з допомогою технічних прийомів та оволодіння знаннями різних наукових положень і правил в галузі музичного мистецтва.

Професійно-педагогічна спрямованість педагога-музиканта є основною умовою формування і вдосконалення не тільки окремих якостей його особистості, але і придбання їм найважливіших

Вузько спеціалізовані компетентності

Спеціальні компетентності

Базові професійні компетентності

Ключові компетентності

Рис. 1. Ступені професійної підготовки фахівця

загальних і соціальних компетенцій. Професійно-педагогічною спрямованістю визначається вибір методів навчання, засвоєння майбутнім вчителем музичного мистецтва педагогічної і наукової літератури, музичного репертуару при підготовці до уроку, вироблення самостійності, творчої активності та професійного мислення. Розглядаючи педагогічні праці І. Ареф'єва, Ш. Амонашвілі, С. Висоцької, А. Орлова, В. Пилипівського, можна виділити певні складові професійної компетентності учителя, а саме: інформаційна компетентність; комунікативна компетентність; 843втономізацій на компетентність; продуктивна компетентність; моральна компетентність; психологічна компетентність; предметна компетентність; особистісні якості вчителя (таблиця 1).

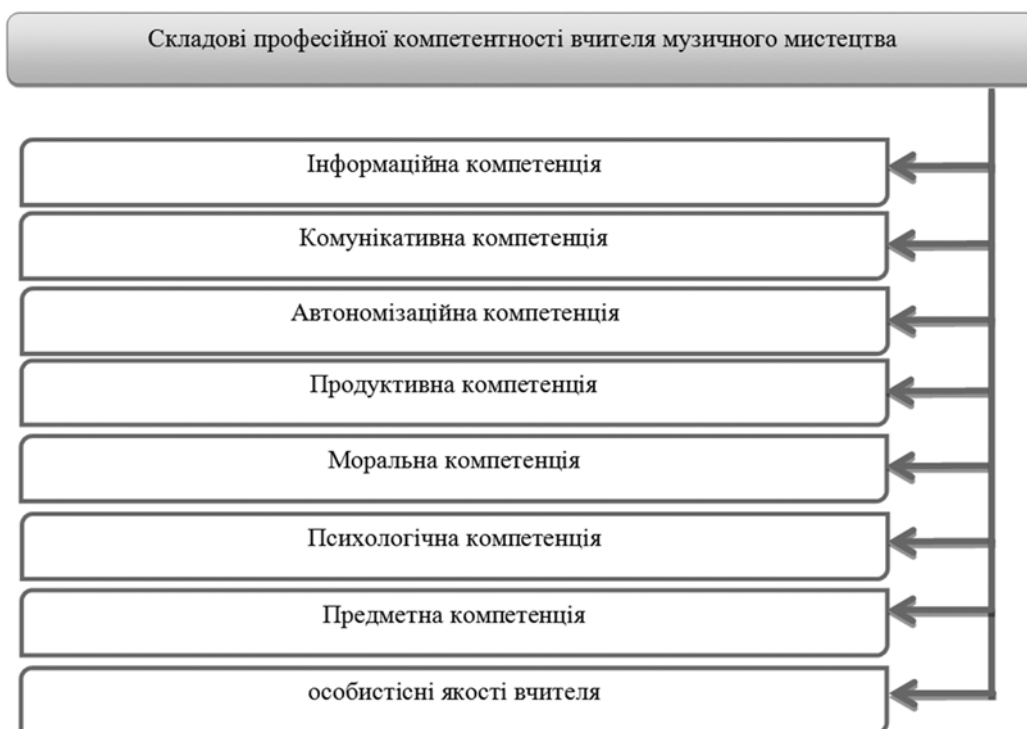
Володіння інформаційною компетентністю дозволить вчителю музичного мистецтва отримати можливість доступу до великого обсягу навчальної та наукової інформації; здійснення комп'ютеризації освітнього процесу; деталізації і узагальнення різного виду інформації; використання нової інформації у своїй професійній діяльності, вільне користування у своїй практичній діяльності інформаційними технологіями, що передбачає знання інформаційних ресурсів з необхідною інформацією в мережі, знання і використання педагогічних і музичних сайтів, енциклопедій, роботу з електронними бібліотеками, використання аудіо і відеоматеріалів на уроках. Майбутні вчителі музичного мистецтва повинні вміти використовувати

інформаційно-технічні засоби для отримання потрібної інформації.

Комунікативна компетентність – особливий комплекс знань і умінь у сфері міжособистісних контактів. Комунікативний компонент компетентності майбутнього вчителя музичного мистецтва має на увазі усвідомлене і вміле застосування інформативних, управлінських, та експресивних функцій, а також мовних, паралінгвістичних та інших методів, оптимальних для конкретних умов, поєднання і взаємодія яких визначає мотиваційно-ціннісну спрямованість, психологічний і емоційний фон та продуктивність навчального процесу. Формування навичок комунікативної компетентності повинно проходити в трьох взаємопов'язаних аспектах: особистісному, психологічному, поведінковому, при умовному поділі цих навичок на внутрішню і зовнішню сторони прояву. Комунікативна компетентність є складним індивідуально-психологічним утворенням на основі інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих якостей особистості, що обумовлюють готовність фахівця до продуктивної педагогічної взаємодії. Вона відображає смислову, сутнісну, діалектичну єдність сторін складного і багатоаспектного цілого і проявляється в трьох площинах спілкування суб'єктів: перцептивній, інтерактивній та комунікативній.

Автономізаційна компетентність – це здатність до саморозвитку, самовизначення, самоосвіти, конкурентоспроможності, здібності до оволодіння

Таблиця 1
Складові професійної компетентності вчителя музичного мистецтва

ключовими компетенціями, досягнення особисто-мотиваційної зрілості, досягнення індивідуально-особистісного рівня розвитку, що визначає готовність до подальшого саморозвитку.

Продуктивна компетентність включає в себе готовність до прояву компетентностей, володіння обсягом знань, відповідних її змісту, досвід прояву і розвитку компетентностей в контексті ситуацій діяльності, ставлення до змісту і якості прояву компетентностей, саморегуляцію діяльності і самооцінку результату. Продуктивна компетентність з позиції системно-структурного підходу є уявленням про неї як про систему, функціонування якої супроводжується розвитком складових якостей особистості: готовності до творчої самореалізації, креативності, мотивації, пізнавальної активності, загальних і спеціальних здібностей, що реалізують відповідно компетентностям функції професійної діяльності: духовно-моральна, етнокультурна, управління собою, спілкування, різнобічна самореалізація, рефлексія, самовдосконалення, проектування цілей саморозвитку. Формування продуктивної компетентності слід розглядати як єдиний процес музично-мистецької та педагогічної творчості на шляху до професіоналізму і майстерності.

Моральна компетентність виражається в тому, що особа володіє моральними знаннями, керується в своєму житті моральними цінностями, здатна до моральної рефлексії, саморозуміння, розуміння і прийняття інших людей, має моральними якостями, силою духу і в меншій мірі піддається асоціальному впливам, маніпулюванню. Цей вид компетентності тісно пов'язаний з інтуїтивною здатністю, мається на увазі професійна інтуїція, яка спирається на високо компетентне науково-педагогічне знання.

Психологічна компетентність дозволяє педагогу бути більш вмілим в здійсненні професійної діяльності, в області побудови відносин (вміння грамотно управляти діяльністю учнів і формувати їх освітню мотивацію, вміння знаходити оптимальні шляхи передачі знань, формування ціннісних, суспільно-значущих особистісних установок майбутніх професіоналів), в здійсненні планів самовдосконалення. Для формування даних якостей необхідно постійно вдосконалювати свою особистість, свої знання і вміння в галузі психолого-педагогічних дисциплін і трансформувати їх в професійну діяльність.

Предметна (або професійно-предметна) компетентність вчителя музичного мистецтва складається з (таблиця 2):

- Спеціально-педагогічної компетенції – як обізнаність в галузі музично-педагогічної

науки; вміння до синтезу педагогічної науки та музичного мистецтва у засіб формування особистісної музичної культури учня. Спеціально-педагогічна компетенція містить наступні групи компетенцій: педагогічні, музикознавчі, музично-виконавські (інструментальні, вокальні, диригентсько-хорові), науково-дослідницькі;

- Методичної компетенції – це здатність до трансформації методів музично-педагогічного впливу у методи музично-естетичної діяльності учнів, що дає основу для самовиховання та творчого саморозвитку;
- Соціально-психологічної компетенції – це обізнаність в області комунікації; здатність до ефективної взаємодії з оточенням в системі міжособистісних відносин;
- Диференційно-педагогічної компетенції – характеризується як знання вчителем індивідуальних особливостей кожного учня: здібностей, характеру, переваг і недоліків тощо;
- Аутопсихологічна компетенція – у вигляді усвідомлення способів професійного самовдосконалення, сильних і слабких сторін своєї особистості і її діяльності та того, що потрібно зробити задля підвищення якості своєї праці.

Провідним компонентом музично-виконавської компетенції вчителя музичного мистецтва виступає система музично-виконавських компетенцій, яка проявляється як складний комплекс загальномузичних та теоретичних відомостей і вмінь, художньо-виконавська культура роботи над музичним матеріалом, виконання академічного і шкільного репертуару. У семантичному контексті музично-виконавська техніка є багатогранною, та складається з володіння нюансами музичної мови, вміння грамотно сприймати та інтерпретувати нотний текст, відтворювати означений стиль, риси жанру та форми.

Отже, професійно-педагогічна діяльність вчителя музичного мистецтва включає в себе систему музично-теоретичних, диригентсько-хорових і вокально-хорових, музично-виконавських і методичних компетенцій, що складають інформаційно-операційну основу загальної професійної компетентності фахівця і мають моральну і педагогічну спрямованість. Саме їх наявність (в сумі з загальнокультурних, психолого-педагогічними знаннями і вміннями, ціннісними та творчими орієнтаціями, педагогічними та музичними здібностями, професійно значущими якостями) виступає найважливішою умовою і передумовою ефективної музично-виховної діяльності сучасного вчителя музичного мистецтва загальноосвітньої школи.

Список використаних джерел

1. Байденко В. І. Компетентнісний підхід до проектування державних освітніх стандартів вищої професійної освіти (методологічні і методичні питання) : методична допомога. — М., 2005 — С. 35.
2. Дмитриева Л. Г., Черноиваненко Н. М. Методика музыкального воспитания в школе: Учеб. для учащихся пед. уч-щ по спец. 03.05.00 «Муз. воспитание», 03.07.00 «Преподавание в нач. классах общеобразоват. шк.». — М. : Просвещение, 1989. — 207 с.
3. Овчарук О. В. Развитие компетентного подхода: стратегические ориентиры международной общности / Компетентный подход у современной освіти: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. Ред. О. В. Овчарук. — К. : «КІС», 2004. — С. 6—15.
4. Харківська А. А. Інтегральна модель професійної компетентності педагога Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, інтернет — ресурс, режим доступу <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/18321-integralna-model-profesijno%D1%97-kompetentnosti-pedagoga.html>.
5. Хуторський А. В. «Визначення загальнонаочного змісту і ключових компетенції як характеристика нового підходу до конструювання освітніх стандартів» доповідь від 23 квітня 2002 р. на відділенні філософії освіти і теоретичної підготовки РАО.

References

1. Baidenko V. I. The Competency Approach to Designing State Educational Standards for Higher Professional Education (methodological and methodical questions): methodical assistance. — M., 2005 — p. 35
2. Dmitrieva L. G., Chernovivanenko N. M. Method of musical education in school: Textbook. for pupils ped. Studying by special. 03. 05. 00 «Muz. upbringing», 03. 07. 00 «Teaching in the beginning. classes are common. shock. « — Moscow: Enlightenment, 1989. — 207 pp.
3. Ovcharuk O. Development of Competency Approach: Strategic Guidelines of the International Community / Competency Approach in Modern Education: World Experience and Ukrainian Perspectives: Library on Educational Policy / under the Comm. Ed. O. V. Ovcharuk. — K. : «KIS», 2004. — P. 6 — 15;
4. Kharkovskaya AA Integral model of teacher's professional competence Visnyk Luhansk Taras Shevchenko National University, Internet resource, access regime <http://www.stationline.org.ua/pedagog/104/18321-integralna-model-profesijno%D1%97-kompetent-pedagogue.html>;
5. Khutorsky AV «Determination of general-purpose content and key competencies as a characteristic of a new approach to the design of educational standards» «report of April 23, 2002 at the Department of Philosophy of Education and theoretical training of RAO.

Парфентьева И. П., Матвийчук Е. А. Анализ составляющей профессиональной компетентности будущего учителя музыкального искусства

В статье рассматриваются аспекты профессиональной подготовки специалиста по соответствующим уровням, анализируются составляющие профессиональной и профессионально-предметной компетентности учителя музыкального искусства, учитывая компетентностный подход. Исследуются компетенции, входящие в профессионально-предметную компетентность учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: компетенция, компетентность, будущий учитель музыкального искусства, профессиональная компетентность, компетентностный подход.

Parfentjeva I., Matviychuk E. Analysis of the component of professional competence of the future teacher of musical art

The modern stage of the modernization of artistic education is associated with the introduction of a competent approach to the content and organization of artistic and aesthetic process in institutions of general education. In view of this, the need to improve the subject-professional competence of future teachers of musical art is being updated. The study of the pedagogical problem of professional competence of a specialist has become quite relevant during the last decades. At different stages of the development of pedagogical knowledge, scientists considered the personal and professional qualities of the teacher, the level of development of abilities and abilities, the essence of the types of activity was determined. In general, at each historical stage of development of society, a number of requirements were identified that determined the purpose and functions of a teacher as a person and a professional. The peculiarity of musical and pedagogical activity is the synthesis of pedagogical creativity, which is conditioned by constant creative search and ability to quickly find solutions on the condition of variability of the educational process, and artistic creativity, which is caused by the creative nature of the art itself. In this regard, the main characteristic of the professional competence of the teacher of musical art is artistic and pedagogical creativity, which is realized in the presence of an artistic and pedagogical task, based on the basic laws and basic functions of creativity and includes artistic and pedagogical improvisation.

Key words: competence, future teacher of musical art, professional competence, competence approach.

Стаття надійшла до редколегії 08.12.2017